

Дегтярьова К.В.

Вищий державний навчальний заклад України
«Українська медична стоматологічна академія»,

м. Полтава

ВПРАВИ І ЗАВДАННЯ З РОСІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ КРІЗЬ ПРИЗМУ КЛІПОВОГО МИСЛЕННЯ

У статті описується феномен сучасності – кліпове мислення, подається аналіз досліджень з проблеми. Розглядаються вправи і завдання з російської мови як іноземної, які враховують особливості кліпового мислення.

Ключові слова: кліпове мислення, російська мова як іноземна, вправи і завдання.

The article describes the modern phenomenon – «clip thinking», research analysis is on the issue. Exercises and tasks on Russian as a foreign language are considered, taking into account the peculiarities of clip thinking.

Key words: clip thinking, Russian as a foreign language, exercises and tasks.

В статье описывается феномен современности – клиповое мышление, приводится анализ исследований по проблеме. Рассматриваются упражнения и задания по русскому языку как иностранному, учитывающие особенности клипового мышления.

Ключевые слова: клиповое мышление, русский язык как иностранный, упражнения и задания.

Упровадження інноваційних технологій у сучасний навчальний процес вкрай важливе і потребує надзвичайної зосередженості й оперативності від усіх його учасників, проте у першу чергу – від викладачів. Зазначимо, що

інноваційні технології як новітнє явище у традиційній освіті як у середній, так і у вищій уможлиблюють абсолютно нові виклики, з якими не знайомий вчитель чи викладач, який тривалий час пропрацював у освіті. До таких викликів можемо віднести феномен кліпового мислення, зумовлений однією з інноваційних технологій – інформаційними технологіями. Зазначимо, що попри те, що на сьогодні не існує єдиного його визначення, кліпове мислення як таке привертає увагу різних дослідників – соціологів, психологів, філософів, зрештою – вчителів і викладачів вищої школи.

Поняття кліпового мислення і відповідний термін з'явилися у гуманітарних студіях ще наприкінці 90-х рр. минулого століття і означали нове, розсосереджене, дефрагментоване мислення. У російській науці першим використав термін «кліпове мислення» філософ Ф. І. Гіренко: «слово *clipping* означає лише добірку газетних вирізок на певну тему. Кліп простий, як натюрморт. Це клаптик, частина, що не відсилає до цілого. Дослідник вважає, що понятійне мислення перестало відігравати важливу роль у сучасному світі; зараз, принаймні у філософії, відбувається заміна лінійного мислення нелінійним», а далі зазначає, що «...ми в собі виховали розуміння картинок. Ми сформували в собі не понятійне мислення, а, як я його називаю, кліпове, <...> що реагує лише на удар (переклад і далі наш – К.Д.)» [1, с. 23]. На думку О. Макаровської, «чим сильніше розвинуто кліпове мислення, тим яскравіше виражено кліповість мислення, що являє собою сукупність якісних характеристик, які розкриваються у наочних формах на когнітивному, емотивному, поведінковому, ціннісно-ставленнєвому рівнях» [3, с. 175-176]. Разом з кліповим мисленням дослідники розглядають і кліпову свідомість, яка, на думку того ж Ф.І. Гіренка, «...це монтаж. Вона не узагальнює, а придумує». Дуже важливим, на нашу думку, як для викладачів мови є його спостереження про узаємозв'язок мови і кліпового мислення: «Швидкості думки заважає незграба-мова. Кліпове мислення намагається уникнути зустрічі з мовою, звести до мінімуму її присутність. Тому перша ознака кліпового мислення – це мовний мінімалізм. Миттєве вихоплення суті

справи відбувається як образ чи наочна схема. Кліпове мислення цікавить не спосіб зв'язування одного судження з іншим, а наочне зображення думки в цілому» [2, с. 49].

У 2010 році культуролог К. Г. Фрумкін, досліджуючи цей феномен, виокремлює п'ять передумов, що породили феномен кліпового мислення:

- прискорення темпів життя й безпосередньо пов'язане з ним зростання обсягу інформаційного потоку, що породжує проблематику відбору і скорочення інформації, виділення головного й фільтрації зайвого;
- потреба в більшій актуальності інформації та швидкості її надходження;
- збільшення різноманітності інформації, що надходить;
- збільшення кількості справ, якими одна людина займається одночасно;
- комерціалізація каналів, що передають інформацію;
- зростання діалогічності на різних рівнях функціонування соціальних мереж [6].

Проектуючи зазначені виклики на сучасну вищу освіту, харківська дослідниця Т.А. Удовицька зазначає: «якщо старше покоління все-таки ще зберегло й інші форми сприйняття поданої інформації (осмислення, порівняння, аналіз, критику тощо), то в молодого покоління, і студентів у першу чергу, усе більше виявляється динамічне, мозаїчне, «кліпове» отримання, переробка і представлення інформації, насамперед, навчальної.

Таким чином, ми можемо стверджувати, що в сучасній студентській молоді виявляється так зване «кліпове мислення», яке призводить до формування кліпового світогляду, тобто людина сприймає світ не цілісно, а як низку іноді не пов'язаних між собою частин, фактів, подій. «Власнику кліпового мислення важко, а часом він не здатний аналізувати яку-небудь ситуацію, адже її зображення не затримується в думках надовго, воно майже відразу зникає, а його місце тут же посідає нове» [5, с.412].

Традиційна методика навчання мові (у тому числі як іноземній) головно зорієнтована на здатність студента до лінійного мислення і, як наслідок, до лінійного сприйняття навчальної інформації, поданої лінійними текстами, і тому потрактовує кліпове мислення вкрай негативно [приміром, 4], з яким слід боротися. Нам здається, що варто говорити не про проблему мислення молоді, а про особливості вибудовувати комунікативні зв'язки з соціумом, які викладачі мають прийняти і скоригувати навчальну діяльність, спираючись на усвідомлення цього. Не можна не погодитися з думкою С. Кіршо і Н. Шилохвост: «Навряд чи коригування навколишньої дійсності належить до завдань, що під силу педагогові» [2, с. 39].

Нам бачиться декілька можливостей на заняттях з російської мови як іноземної враховувати особливості кліпового мислення. По-перше, це під час виконання різноманітних вправ на формування і розвиток мовної компетенції. Це в першу чергу мають бути вправи на трансформацію чи побудову словосполучень, речень чи різних за обсягом текстів за опорами, у тому числі візуальними (таблицями, схемами, рисунками тощо), наприклад:

Преобразуйте словосочетания по модели сущ. + сущ. в Р. (2-м) п. и обменяйтесь тетрадями для взаимопроверки. Устно составьте предложения с образованными словосочетаниями в роли субъекта.

Первый студент читает вопрос, а второй отвечает, подобрал нужные слова или словосочетания из правого столбика и используя модель ... (подається конкретна модель); Используя данную таблицу, скажите, какие витамины полезны для организма и какие продукты богаты ими. Используйте модель ... (подається конкретна модель) тощо.

По данной таблице расскажите о физических и химических свойствах элементов, используя пассивные модели «что присуще /свойственно чему; что характерно / типично для чего».

Опишите строение позвоночника / позвонка / ребра, используя данную схему тощо.

Оскільки фахові медичні тексти значною мірою візуалізовані, використання подібних вправ більшою мірою сприяє формуванню й розвитку усних і письмових мовленнєвих компетенцій студентів, а орієнтація на певні граматичні моделі допомагає виробляти чіткі мовленнєві навички фахового російського мовлення. Зважаючи на те, що механізм кліпового мислення полягає у фрагментарному сприйнятті навколишнього світу, такі вправи і завдання дозволяють не лише репродукувати інформацію, а й певною мірою її «переробляти», критично осмислюючи чи навіть синтезуючи, хай навіть і на елементарному рівні.

По-друге, широкі можливості кліпового мислення можна використовувати, застосовуючи принцип текстоцентризму в реалізації мовленнєвої лінії. Уже зазначалося, що цьому виду мислення властиве мозаїчне, фрагментарне, надто розсіяне відображення дійсності, швидке переключення уваги з одного об'єкта на інше, а тому викладач, працюючи на занятті з навчальним текстом, може використовувати цілу низку передтекстових, притекстових та післятекстових вправ, на перший погляд і не дуже дидактично пов'язаних між собою, проте таких, що цілком лягають у канву кліпового мислення. Наприклад, з-поміж притекстових завдань, які головно спрямовані на роботу з лексикою – підбір синонімів, антонімів тощо, можна цю лексику зразу ж відпрацювати і у граматичних вправах; у післятекстових завданнях на різні види розуміння текстів також ефективно поєднувати із граматичними завданнями, наприклад:

Продолжите предложения, чтобы они соответствовали содержанию текста. Преобразуйте активные обороты речи в пассивные тощо.

Якщо раніше викладач прагнув на занятті використовувати більше текстів (приміром, один для читання, інший – для переказу, третій – для аудіювання тощо), то зараз до одного тексту ми можемо пропонувати різноманітні види завдань на різні види мовленнєвої діяльності, що сприятиме більшій системності й подоланню мозаїчності й фрагментарності

мислення, оскільки це дозволяє усебічно поглянути на одне явище і таким чином сприятиме системному його сприйняттю.

Значний потенціал на подолання негативних наслідків кліпового мислення мають вправи типу: *Найдите в тексте подписи к рисунку / данной схеме и запишите их; Расположите предложения / абзацы в нужной последовательности, чтобы получился связный текст* тощо, а також вправи прогностичного характеру:

Прочитайте заглавие / ключевые слова / план и по нему / ним предугадайте содержание текста. Дещо ґрунтовніше можна працювати з прогнозуванням за пунктами плану, пропонуючи студентам за пунктами плану спрогнозувати тему й можливі підтеми (мікротеми) тексту.

Ще більше можливостей для урахування особливостей кліпового мислення дають електронні навчальні підручники і посібники, які мають гіпертекстову структуру, проте це не є предметом нинішнього дослідження. Як бачимо, сучасна лінгводидактика має постійно реагувати на виклики часу, а інколи й діяти, скажімо так, «на упередження», створюючи найбільш ефективні навчальні ситуації, які б сприяли інноваціям в освіті.

Список літератури

1. Гиренок, Ф. И. Метафизика пата (косноязычие усталого человека) / Ф. И. Гиренок. – М. : Лабиринт, 1995. – 201 с.
2. Киршо, С.М., Шилохвост, Н.М. Стратегия обучения языку специальности с учетом особенностей клипового мышления студентов / Киршо С.М., Шилохвост Н.М. // Мир языков: ракурс и перспектива : материалы VI Междунар. науч. практ. конф., Минск, 22 апреля 2015 г. / редкол.: Н.Н. Нижнева (отв. редактор) [и др.]. Том I. - Минск : БГУ, 2015. – С.36-42.
3. Макаровска, О. Клиповость мышления и реализация принципа ситуативности в процессе обучения польских учащихся межкультурному общению на русском языке / О. Макаровска // *Studia rossica posnaniensia*, vol. XXXIX: 2014, pp. 173-184.

4. Скрябіна Т.О., Максименко Г.А. Застосування комунікативної методики в процесі викладання мов як шлях подолання кліпового мислення сучасної молоді // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск 64. – Херсон: ХДУ, 2013. – С. 322-326.
5. Удовицька Т. А. «Кліпове мислення» молоді: особливості прояву в процесі навчання (до постановки проблеми) [Текст] / Т. А. Удовицька // Вища освіта України: теорет. та наук.-метод. часопис. Дод. 1. Вип. 31. Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського простору / Ін-т вищої освіти НАПН України. – К., 2013. – Том VIII(50). – С. 407–416.
6. Фрумкин К. Г. Клиповое мышление и судьба линейного текста [Электронный ресурс] / К. Г. Фрумкин. Ineternum 2010. – № 1. – Режим доступа: http://nounivers.narod.ru/pub/kf_clip.htm. (Название с экрана. Дата обращения:12.04.17).